

Олег Чорногуз – у розповілі літа!

Саме – літа, бо 65 для письменника – це час, коли серце і розум якраз у зеніті, талант плодоносить на щедрій ниві, як спіла калина, а зріле ество аж ряхтить плодами.

Син Вінниччини, що став сином усього українства, Олег Федорович на все те дивиться, як і належить сатирику й гумористу: крізь примуржене око. Говорить, мовляв, люди добрі, що бачите, а я думатиму, що знаю глибинами серця, набачився ж у житті злого і доброго, прекрасного і потворного й усвідомив: життя – це реальні люди, їхнє слово і діло, жадання і мрії, осмислені справи й ілюзії. Це світ від рідного села до рідної Батьківщини; це мрія про «генеральську» кар'єру і Київський університет; це будні в районних газетах і свято творення гуморесок, оповідань, повістей та романів, що склало два повносилих томи і розійшлося по планеті. Це зрадливі підступи долі і неподільна любов до ідеалу, що й спонукає писати про «Аристократа з Вапнярки» і «Претендентів на пана», про «Вавілон на Гудзоні» і «Плату за любов»; про все, що може відкрити людині і її саму, і «море людських голів», і мікромалоросів «світового» масштабу, і дивовижно «моральних» безбатченків, що, говорячи словами Т.Шевченка, «за шмат гнилої ковбаси» готові продати не лише рідну мову, а й рідну матір, честь і гідність Вітчизни... Не можуть продати лише власної совісті, бо не мають її.

Олег Чорногуз – з племені талановитих трудівників: плодами його розуму й рук стали сотні гуморесок, оповідань, десятки повістей і романів. Він – один з корифеїв славетного «Перця», засновник також відомого ВУСа. Його славетна дитина, що стала фундаментом РУХу, – товариство «Українська родина». Олег Чорногуз – автор багатьох детективних романів, популярних творів для дітей, лірично-поетичних творів (зокрема – покладеного О.Білашем на музику «Прощаального романсу»), засновник і перший лауреат літературної премії імені Остапа Вишні.

Вважається: співці ніжності й доброти – це поети. Літописці драм і трагедій – повістяри й романісти-епіки. Що ж до сатириків і гумористів, то...

Вони й справді не оспівувачі, а хірурги-цілителі, мета яких – це духовне здоров'я людей, а тому погляд мають суворо-пронизливий, аналітично-безжалійний, однак серце...

Те їхнє серце є згустком любові і болю, бо ж їхня мета і місія – педагогів-цілителів, а слово – деміург людяності та добра.

Отож сміємося над творами уславленого «перчанина» Олега Чорногуза, чи плачемо над ними, – але ждемо, як колись чекали творів Остапа Вишні, бо знаємо: вони – той весняно-грозовий дощ, що змиває брудному напоює спраглу ниву людського життя мудростю і красою.

Многая літа! – Олеже Федоровичу.

Олег ЧОРНОГУЗ

«Эт русский вопрос»

«Гопак – русский народный танец, русский ушу»

Лебедев И.

«Гопак и совесть», «Техника молодежи»,
1988, № 9

Хто з нас не знає, що Росія – це «родіна слонов?» Хто з нас не знає, що над Казахстаном чи Дагестаном постійно висить «русське небо»? Хто з нас не знає, що Париж упав до ніг, побачивши червоні «русські сапожки» на українських дівчатах з ансамблю Павла Вірського? Хто з нас не знає, що грузинський чай – це, звичайно, «русський чай», а у Другій світовій пеміг «русський народ».

Усі ми знаємо, принаймні, ще вчора знали, що у світі існують «русські гречанікі», «русські шляхі», «русський танец казачок», «русські спортсмени бубкі і бублікі» і навіть «великолепніє русські парні». Не ті, що «хотят ли русские войны», а ті, що ганяють м'ячика на берегах Дніпра.

Якось у «Літературній газеті» я, приміром, вичитав, що жителі сучасної Тосканії, зна-

мениті етруски, які створили могутню цивілізацію, що потім дуже вплинула на древніх римлян, тобто сучасних італійців, теж... «рускі». Так, так, не смійтесь. Це справа серйозна. Досі ніхто у світі не міг довести їхнього походження, а от «Літературна газета» «єт руський вопрос» розв'язала одним розчерком пера.

Головне — треба знати московський діалект. Адже кожний корінний москвич завжди каже: «Ет рускі», заїдаючи останню голосну. А далі все просто. Москвичі, прибувши у І столітті до нашої ери у древню Етуррію, глянули на культурний і освічений люд й одразу, з першого погляду визначили:

— Ет рускі?

— Етруски, етруски, — закивали на знак згоди аборигени, косячи оком на довжелезні московські мечі. А потім скопилися за пашпорти і всі до одного — по сільрадах. А там:

— Яку національність писати? У нас вільний вибір національностей. Ет руски?

— Етруски, етруски.

— Ет можно. Ет нужно!

Так їх тоді й позаписували. Як мого друга Толю Арутюнянця. У Толі батько — вірменин, мати — українка, а Толя — «етрус».

Бачите, як усе просто! А ви мене питаете, звідки пішла велика російська нація?

Від етрусків.

Або візьміть пізнішу історію. Монреаль. Всесвітня виставка. 1964 рік. Проходите «руським» павільйоном, даруйте, радянським, і читаєте (а головне й бачите!), що поруч з Пушкіним, Толстим, Достоєвським, Гоголем, Чеховим стоять в одному ряду (книжковому, звичайно) Шевченко, Франко, Леся Українка, Коцюбинський і напис: «Гениальные russkie писатели». Аж дух захоплює! Від радості! Скільки тут патріотизму! Скільки й тут «руського» духу. А ви тільки: «М-да». Бо таки приємно, що всі вони геніальні. А що Леся Українка — russkaya, ще приємніше.

О часи, о звичай!

Епоха Брежнєва, епоха Суслова. Нічого не вдіш. Леоніду кортіло бути скожим на Петра, а Суслову — на Меншикова. От тільки Батурин уже був, як Карфаген, зруйнований і вирізаний до ноги. А так же хотілося — едину, неділімую, з американською начинкою, що називалася би «радянський народ» у «русскої обгорткі». І це, як каже Боря Олійник, «понятно».

А ви кажете: не може бути! Може. «Знані — сила» читали? Журнал такий. Число четверте. За 1989 рік. Не читали — почитайте. Звідти дізнаєтесь — хто ви є і чи ви діти. Діти Богдана Хмельницького. А хто, по-вашому, Богдан Хмельницький — українець? А дузьки! Істинно «руський чоловік». Не вірите? Я та-

кож не вірив. Та спасибі І.Дячкову, просвітив. Виявилося, що всі ми «руsskі», а отже — «все мы люди» і в «море русское слились». Усі! Без винятку! А втім, виняток є: тюркомовні народи — не «руsskі». А решта «руsskі». Як один.

— Імперські амбіції! Карабах твою матер! — випадаює ви. Ой-йой-йой! Які ви нестримані! Скільки емоцій! А в І.Дячкова науковий підхід. Простий, як сірник без коробки.

Південні осетини — хто, ви думаєте? Звичайно, «руsskі». І осетини, і грузини, і вірмени — все це «руsskі люди», і нічого тобі Карабаху!

Навіть оті, що гасають на босу ногу по Бейруту з автоматами Калашникова, також «руsskі». Точніше, наполовину. Одні «руsskі», а інші — араби. Ті, що, православні, — «руsskі», ті, що мусульмани, ті — араби. І то, мабуть, усі до одного правнуки Петра Великого. Бачу — не вірите. Прочитайте Дячкова. А він же знає, що пише. Не дурний, видать, чоловік. До нього ж ніхто у світі не додумався до цього. Навіть цивілізовані етруски.

Чи візьміть для прикладу українців. Є така нібито, нація. Але беріть не всіх, їх ще багато. Беріть тих, що донедавна у центрі Москви ходили по Арбату з написами на грудях: «Нас 5 мільйонів!», «Українській католицькій церкві — легалізацію!». Так вони, гадаєте, хто? Українці? Гай-гай! То вони лише гаслами поприкривалися. А за І.Дячковим усі вони до одного поляки. Національність, виявляється, треба за релігією визначати. От тільки в яку графу самого І.Дячкова записати? Якщо йти за його теорією, то, гадаю, він не «руsskій» і не «поляк». Він стовідсотковий атеїст. Отож, виходячи з цього, у нього з п'ятою графою «не всі дома»! Звичайно, аби отому Дячкову зазирнути бодай в елементарну енциклопедію (навіть «руssкую»), то він звідти дізвався б, що за Богдана Хмельницького ще Росії ніякої не було. Була Московська держава, яка виросла з Московського князівства, і всі жителі тієї Московської держави тоді називалися московитами. Була й Руська держава Богдана-Зіновія Хмельницького, яка виросла з Київської Русі, і всі в отій державі — Русі-Україні — називали себе «руssкими», а не «руssкими». Але звідки такі історично-філологічні тонкощі знати І.Дячкову, коли він стовідсотковий атеїст? Та й для чого ото занурюватися в глибини історії? Так, дивись, чого доброго і втопитися недовго. А йому ж хочеться жити. Хоча б з тієї самої історії. От і пише чоловік: «Кем себе считал Богдан Хмельницкий? Українцем? Ничуть не бывало — русским. Почему? Отнюдь не потому, что его родной язык, конечно, близко родственен русскому — потому, что быть русским означало быть православным (и наоборот), а

быть поляком означало быть католиком (и, конечно, наоборот)».

Правда цікаво? От що значить бути розумним (і, звичайно, «наоборот») і отаке писати. А «Знаніє — сила» ще й отаке надрукував. І це за сьогоднішніх міжнаціональних ситуацій?! Але це ні І.Дячкова, ані «Знаніє — силу» не зупинило. Бо ж сказано — сила, що за І.Дячковим, уму — «наоборот». Але ми з вами не дячкови. Не вдаватимемось у такі інтелігентні штучки. Хоч і авторові, і журналові слід було б нагадати, що за чотири роки до смерті Петро I вирішив покінчити з усіма русями: Великими, Малими, Білими, Червоними і навіть Карпатською Руссю і об'єднати їх в одну державу, в одне слово — Росія, тобто Російська імперія. А себе наректи — першим російським імператором!

Та звідки це знати І.Дячкову, як і журналові: «Знаніє — сила»? А втім, може, й знають. Але як істинно «російським людям» їм кортить не лише розширити свою «необъятную», а ще й поглибити свою куцу історію та оголосити на весь світ — від етрусків до Всесвіту. Невже ви й цього не розумієте? Написано ж чорними літерами. От тільки зшито — зшито... білими нитками. А ви кажете — імперське мислення. Безцеремонність. Історичний анахронізм! У тім-то й секрет, що СИЛА. А був би журнал «Знаніє...», а не «наоборот», як пише І.Дячков, то ні Карабаху, ні Афганістану не було б.

Зрозуміли?! Передплачуйте журнал — зрозумієте. Там ще й не таке напишуть. Були б для цього не знання, а спец.., даруйте, а соц... замовлення.

1989 рік

Етика зобов'язує

Ні, ми, українці, таки справді найвихованіша і найрозумніша нація в світі. Принаймні саме такими нас хочуть бачити наші брати по незначній частині крові — москалі!

А втім, самі посудіть. Днями я відвідав свого приятеля. Однокашника. По університету. Він юрист. За дипломом. Я журналіст. За по-кликанням.

Запросив юрист мене на філіжанку кави. По-львівськи. Заодно й свого приятеля. Представника російськомовного населення в Україні. Російськомовний народився і виріс у нас.

Сіли ми за стіл. Перед кавою по-львівськи, як годиться, випили по маленькій чарочці. Приятель десь на «Хенесі» розжився. Відповідно й розговорилися. Я — українською, приятель — російською. Російськомовний, само собою зрозуміло, тільки — російською.

Випили по другій. У пляшці й на третю вистачило. Випили й по третьій. Бачу приятель плямами взявся. На лобі, на щоках, ший. Юріст зробився, як ошпарене порося. Не дорізане.

— Слухай, — я йому. — У тебе, бачу, до імпортного коняка алергія. Одразу відчувається у твоїй душі патріотизм. Бачу, ти тільки за вітчизняного виробника...

— Жора, — це вже звертаєсь до російськомовного приятеля. — Ти йому імпортного більше не наливай. У мене тут, у портфелику, національний знайдеться. «Десна». Пам'ятаю, минулого разу Славко від національного напою плямами не брався. Сидів білий. Як стіна. Нашої мазанки.

Славко після цих слів як підскочить. Так моого юриста звали. Як стисне спочатку кулаки. Потім як зіп'ять зуби. А тоді як заскргоче ними. Як закричить:

— Я не від коняку! Я від твоєї хах.. української невихованості.

— Не зрозумів, — спокійно відповідаю. — У чому ж моя невихованість?

— А ти що, не бачиш — у мене гість. Російською розмовляє.

— Ну, й нехай. Я йому не забороняю...

— А ти що, не можеш перейти на російську?

— Можу, — кажу. — Але твій гість, як я, у Києві народився. В українську школу разом з тобою ходив...

— Так, у Києві... Ми з ним з однієї вулиці. Голубів на Шулявці ганяли.

— Так у чому справа? — уточнюю.

— Ти коли-небудь з правилами етикету знайомився? — юрист мене запитує.

— Та було. В університеті...

— Так ти мав би знати, що етика зобов'язує...

— Ага, етика, — неетично перебив його я. — Так, — не менш неетично перебив він і мене. — Правила етики вказують...

— А правила етики, — ну, зовсім неетично повівся я, оскільки про ці правила в Україні я чую ледь не на кожному кроці. — А вони випадково не вказують, що коли людина навіть іншої від нас національності і народилася серед нашого народу, виросла й принципово не хоче розмовляти мовою того народу, поміж якого живе, то як це хоча б етично називається? Що в цьому випадку етика пише і до чого вона зобов'язує?

Славко неетично тряснув тарілкою об стіл і вийшов на кухню. Я неетично хряснув виделкою об тарілку і вилетів корком на вулицю. Російськомовний намагався мене догнати і щось етично пояснити мені російською мовою...

Я ні його, ні свого однокашника по університету більше не слухав.

Вчора мене запросили на телебачення. Попередили — прямий ефір. «Гаряча лінія» і щоб я там етично поводився з телеглядачами. Я виступав, а мені звідсіль сипалися, як з решета, процідженні телебаченням, питання. Цідилися через пейджер. Українською і російською мовами. Французькою і турецькою, чесно кажу, не було. Я відповідав українською. Відповідно до українського телеканалу. Російськомовні глядачі мене терпіли. Зауважень навіть по пейджеру, слава Богу, не було.

І раптом ведуча. Україномовна. Але, видно, дуже вихована, і з правил етикету мала під час іспиту «п'ятірку». Це ще до дванадцятибалної реформи пана Кременя. Вона мені, як Славко за кавою, і собі питаннячко сипнула. Наче клепку не з тієї діжечки вставила:

— Вибачте, — так культурно розпочала. — Я оце уважно слухаю вас, а ви усім підряд уперто українською відповідаєте. У підручнику з правил етики...

Я і її неетично перебив і залишив телестудію, тепер сиджу і розмірковую. Розмірковував і таки дійшов, гадаю, правильного висновку. Ми, українці, таки вихований народ. Якщо так далі з етикою піде, то усі до одного поліглотами станемо. Після «гарячої лінії» до мене в гості несподівано приїхав німець. Я згадав правила етики і про всяк випадок з ним зашпрехав. Минулого тижня зустрічався з Майллом, з американської амбасади. Спробував з ним англійською. Він мене неетично перебив і по-нашому сказав:

— Не мучся. Я перейду на українську...

Невихований тип. Видно, правил етики в Сполучених Штатах не вивчають.

За останній місяць мого життя і аж до написання цих рядків ні з італійцем, ні з мексиканцем, ні з представником Прибалтики чи арабських країн не довелося спілкуватися. Але ж колись доведеться. От я собі й думаю. Відповідно до правил етики. Чи мені відмовиться від прийому у себе гостей, чи засісти за словники і правила етики. Мабуть, таки візьмусь за те й інше. Бо ж ми українці. Не можемо ж примушувати когось із наших гостей розмовляти нашою мовою. Це ж неетично. До того ж ми, українці, — найвихованіша і найрозумніша нація в світі. Бо чи їдемо до Італії, чи до Аргентини — негайно сідаємо за словники. Вивчаємо мови тих народів, до яких їдемо в гості. Бо ж ні в Іспанії, ні у Франції, ні в Англії, ні навіть у братній Росії чи Богом обраному Ізраїлі ніхто не дотримується, як у нас, правил етики і ніхто не переходить на мову гостя, тобто п'ятдесятимільйонного українця. Причайдні я на своєму віку такого не зустрічав. Хоча й обіздив чимало країн світу. Ніхто в світі тих етичних правил, як у нас в Україні, чи то не знає, чи то по своїй невихованості не дотримується. Словом, ніякої за кордоном етики.

Отож, і виходить, хоч крути, хоч верти, а ми, українці, не просто народ-поліглот, але й найрозумніша і найвихованіша нація в світі. Та ще й до біса культурна! Мабуть, найкультурніша. А втім, брешу. На нашій планеті є ще білоруси. Ті ще культурніші від нас і, певен, і розумніші. Бо ж і вони — повна протилежність невихованним і впертим москалям чи, скажімо, консервативним англосаксам!